MAMLAKATIMIZDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANISHI HOLATI TAHLILI

Nurmuxamidova Muxtabar Xasanovna
Guliston davlat universiteti katta o‘qituvchisi
Matqurbonova Aziza Davronbek qizi
Guliston davlat universiteti talabasi

Mamlakatimizda aholining bandligi va daromadlarining barqaror o‘sishini ta’minlashga doir vazifalarini hal etishda tobora muhim o‘rin tutayotgan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlashga yanada ustuvor ahamiyat berilmoqda. Bu borada Mamlakatimiz Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning tashabbuslari bilan ishlab chiqilgan “2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi”da “… xususiy mulk huquqini himoya qilish va uning ustuvor mavqeini yanada kuchaytirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojini rag‘batlantirish…» muhim vazifa sifatida belgilab berilishi ham mazkur masalaning naqadar dolzarb ahamiyat kasb etishidan dalolat beradi”[1].

Amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar va rivojlangan davlatlar tajribasiga tayanib, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni jadal rivojlantirishni ustuvor yo‘nalish sifatida belgilashning quyidagi sabablarini ko‘rsatib o‘tish mumkin:

- kichik biznes ichki bozorni zarur tovarlar va xizmatlar bilan to‘ldirishning asosiy manbai bo‘lib xizmat qilishi hamda kichik biznes jahon va mintaqalar bozorlaridagi talab va kon’yunktura o‘zgarishlariga ancha tez moslashishi;
- kichik tadbirkorlik nafaqat daromad manbai, balki odamlarning ijodiy va intellektual qobiliyatini ro‘yobga chiqarish vositasi ekanligi farkimizning yaqqol dalilidir.
- kichik korxonalarga nisbatan kichik biznesning jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozining tahdid va salbiy oqibatlariga bardosh bera olish qobiliyatining ancha yuqoriligi;
- kichik biznesni tashkil qilish va yuritish katta xarajat hamda kapital qo‘yilmalarni talab etmasligi.

Bugungi kunda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’yektlarining nafaqat tovar va xizmatlar ishlab chiqarishda, balki aholi bandligi va farovonligini ta’minlashdagi ijtimoiy ahamiyatidan kelib chiqqan holda, bu sohani qo‘llab-quvvatlashning samarali mexanizmlari joriy qilinmoqda.

Xususan, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’yektlarini qo‘llab-quvvatlashda amaldagi normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, bank kreditlarining maqbul foizlarda berilishi va soliq sohasidagi imtiyozlarning yanada kengaytirilishi kabi chora-tadbirlar ular faoliyatining samaradorligini oshirishda muhim amaliy ahamiyat kasb etmoqda.

Iqtisodiyotning real sektori korxonalarini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha, birinchi navbatda, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, kooperatsiya aloqalarini kengaytirish, mustahkam hamkorlikni yo‘lga qo‘yish, mamlakatimizda ishlab chiqarilgan mahsulotlarga ichki talabni rag‘batlantirish masalalariga keng e’tibor berilmoqda, jumladan:

1. Soliq yukini yengillashtirish, soliqqa tortish tizimini soddalashtirish va unifikatsiya qilish bo‘yicha xo‘jalik tuzilmalarini qo‘llab-quvvatlash maqsadida tegishli choralar ko‘rish;

2. Davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash maqsadida korxonalarning byudjet va byudjetdan tashqari jamg‘armalarga to‘lovlar bo‘yicha muddati o‘tgan hamda joriy kreditor qarzdorligini qayta ko‘rib chiqish;

3. Tadbirkorlik sub’yektlari faoliyatini tashkil etish bilan bog‘liq xarajatlarni kamaytirish bo‘yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish.

Xususiy tadbirkorlikda qo‘llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmidan samarali foydalanish tadbirkorlik harakatiga ichki kuch sifatida ta’sir etadi va uning tarkibiy qismiga aylanib ketadi.

Bozor sharoitida xususiy tadbirkorlikni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashda iqtisodiy mexanizmning mohiyati uning quyidagi funktsiyalarida namoyon bo‘ladi:

[1] https://evu.uz/uz/arhiv-statey/kichik-biznes-va-xususiy-tadbirkorlik-rivojlanish-omili.html

tadbirkorlik raqobatbardoshligini rivojlantirishni rag‘batlantirishda davlat tuzilmalari tomonidan iqtisodiy-huquqiy sharoitlarni yaratishda;

tadbirkorlikga moddiy va moliyaviy resurslar kiritishda;

xususiy tadbirkorlik sub’yektlarining bozor mexanizmlariga asoslanib mamlakatning joriy va istiqbolli rivojlanish bosqichlaridagi ijtimoiy-iqtisodiy maqsadlarga erishishni ta’minlashda;

faoliyatda moddiy-texnik bazani fan-texnika yutuqlari asosida sifatli qayta tuzishga bo‘lgan rag‘batlar va motivlarni qo‘llab-quvvatlashda;

tadbirkorlikning turli darajalarida zamonaviy fikrlashni shakllantirish uchun kerak bo‘ladigan iqtisodiy muhitni qo‘llab-quvvatlash, tadbirkorlikning xatti-harakatini bozor iqtisodiyoti qonunlari talablariga mosligini ta’minlashda.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, milliy iqtisodiyotning barqaror suratlarda o‘sishini ta’minlashda davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmi quyidagi sabablarga ko‘ra muhim ahamiyat kasb etadi:

birinchidan, iqtisodiy mexanizm iqtisodiy usullar, shakllar va vositalar orqali iqtisodiy munosabatlar va jarayonlarga ta’sir etadi;

ikkinchidan, davlat tomonidan iqtisodiy mexanizmning shakllantirilishi, tadbirkorlik faoliyatida ma’lum maqsad va tamoyillar doirasida turli iqtisodiy usullar, texnologik asosdan foydalangan holda amalga oshiriladi;

uchinchidan, iqtisodiy mexanizm tadbirkorlik faoliyatini yuritishning maqsadi, shakli va usullarini iqtisodiy rag‘batlantirish, korxonaning moddiy-texnik, moliyaviy resurslar bilan ta’minotini o‘zida jamlagan yaxlit tizim sifatida amal qiladi.

Shuningdek, so‘nggi yillarda asosan qandolatshilik mahsulotlarini ishlab chiqarish, trikotaj mahsulotlarini ishlab chiqarish, mebel ishlab chiqarish, deraza hamda eshik-romlarini ishlab chiqarish keng yo‘lga qo‘yilgan bo‘lsa, qurilish sohasida esa ko‘proq yangi kichik korxona va mikrofirmalar, turar joylarni qurilishi, qurilish loyihalash ishlari hamda boshqa toifalarga kiritilmagan qurilish montaj yo‘nalishlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’yektlari faoliyati ko‘proq tashkil etilmoqda.

Yaqin kelajakda eksportga yo‘naltirilgan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’yektlarini qo‘llab-quvvatlashning istiqbolli yo‘nalish sifatida quyidagilarni ko‘rsatish mumkin:

kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’yektlari uchun ehtiyoj mavjud bo‘lgan xizmatlar infratuzilmasini yaratish va rivojlantirish;

mamlakatda eksportga yo‘naltirilgan korxonalarni rivojlantirish va faollashtirish sohasida yagona siyosatni amalga oshirishda mas’ul bo‘lgan tarkibiy bo‘linmani shakllantirish;

kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’yektlari eksport salohiyatini oshirishda to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni yanada takomillashtirish;

soliq siyosatini erkinlashtirish asosida davlat tomonidan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’yektalir eksport faoliyatini qo‘llab-quvvatlash.

Xulosa qilib aytganda ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub’yektlarining eksport salohiyatini oshirishga, umuman olganda mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishga yordam beradi.